

ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Резнік О.М., Ігнатенко Є.В.
Сумський державний університет

Військовий податок в Україні ввели для додаткового фінансування і підтримки української армії. Досліджено історичні передумови його впровадження. На основі досвіду зарубіжних країн сформовано пропозиції по вдосконаленню військового збору в нашій державі. Він діятиме до завершення реформи Збройних Сил, тобто, на невизначений термін. Виявлено та запропоновано шляхи усунення недоліків у законодавчому регулюванні цього питання.

Ключові слова: військовий збір, оподаткування, платник податку, база оподаткування, ставка податку.

Постановка проблеми. Боездатна армія – запорука економічної та політичної стабільності держави. З огляду на ситуацію в державі, фінансування військової сфери є одним з пріоритетних напрямків розвитку України. Дефіцит державного бюджету не дає змоги в повній мірі забезпечити цю сферу, що в свою чергу має компенсуватися грошовими надходженнями. Для вирішення цієї проблеми Верховною Радою України 3 серпня 2014 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів», де встановлено військовий збір. Передумовою внесення змін до Податкового кодексу України стала досить непроста політико-економічна ситуація, що сталася в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з недавнім введенням військового збору, даному питанню з боку науковців майже не приділялося уваги, наявні лише законодавчі роз'яснення. Доцільність впровадження загальнодержавного військового збору зверталися такі юристи, як Форсюк В., Бондарь В., Серветник А.

Мета статті – здійснити аналіз наявної нормативно-правової бази та останніх наукових публікацій, визначити проблеми та перспективи впровадження військового збору, беручи до уваги історичний аспект його запровадження.

Методологічну основу дослідження складають загальноновизнані методи наукового пізнання, в першу чергу – формально – логічний, нормативний, порівняльно-правовий, системно – структурний, що слугували не тільки основним інструментом відбору фактичного матеріалу, але й були необхідною умовою досягнення поставленої в ній мети.

Виклад основного матеріалу. Для кращого розуміння того, чи справді впроваджений та продовжений на невизначений термін військовий збір є нагально необхідним та ефективним, слід зробити невеликий історичний екскурс з питань стягнення військових податків.

Застосування податків та зборів для досягнення військових цілей держави практикувалося ще з 1874 року, коли вперше в Іспанії протягом Третьої карлістської війни було введено воєнно-податкові марки (поштові марки з відповідним написом «Військовий податок»). Їх наклеювали на конверти поряд з загально-вживаними поштовими марками за рахунок відправника, а всі кошти, що надходили від їх оплати перераховувались на озброєння армії. Деяко пізніше такий податок був введений у Великій Британії та її колоніях, Канаді, Новій Зеландії, Австралії та деяких інших державах [1].

На задоволення військових потреб частково перераховувались і кошти від сплати податку на доходи фізичних осіб (далі ПДФО). При цьому аналіз історії введення ПДФО яскраво ілюструє те, що вперше його було запроваджено саме для фінансування військових потреб. Зокрема слід згадати

той факт, що в США ще в 1861 році було встановлено ПДФО для покриття витрат держави під час громадянської війни, яку в той час вели штати за незалежність від Великої Британії [2].

Згодом кошти для військових потреб почали збиратися шляхом введення окремих військових податків. Так, 17 серпня 1917 року в Канаді було введено воєнний податок («The Income War Tax Act») [3].

Як видно з досвіду зарубіжних країн, навіть беручи історичний аспект, частина коштів з бюджету держави має спрямовуватись на військові цілі. Брати та перераховувати на потреби армії частину інших податків не є доцільним хоча б з тієї точки зору, що це б призвело до відсутності чіткої правової регламентації та недостачі стабільних відрахувань на ці потреби. Тому встановлений в Україні військовий збір є найбільш ефективним засобом для врегулювання цієї проблеми.

В свою чергу, беззаперечно, варто згадати, що уряд України не є винахідником нової практики. Військовий податок існував у СРСР у часи Великої Вітчизняної війни. Він був уведений 1 січня 1942 року Указом Президії Верховної Ради СРСР замість надбавок до прибуткового та сільськогосподарського податків. До його сплати були залучені всі громадяни, які досягли 18 років.

При цьому від податку звільнялися військовослужбовці рядового, молодшого командного і начальницького складу всіх родів військ; військовослужбовці середнього, старшого і вищого командного і начальницького складу, що перебували в діючій армії, на флоті й у прикордонних військах; члени сімей військовослужбовців, які отримували допомогу від держави; чоловіки від 60 років і старші, жінки 55 років і старші, а також пенсіонери, які не мали інших джерел доходу.

Військовий податок надходив у розмірах, що перевищували решту податкових платежів населення. Це дозволило мобілізувати в доходи бюджету за роки війни понад 721 млн. радянських рублів. Скасували його дію 6 липня 1945 року [4].

Сьогодні, після 20ти років незалежності України, поштовою для прийняття військового збору став головним чином той фактор, що платниками збору є всі зайняті особи, які отримують будь-який дохід. До встановлення такого, на перший погляд, не зрозумілого податку Верховну Раду підштовхнули об'єктивні причини – військова агресія з боку нашого сусіда, а у нашій державі, як завжди, грошей на забезпечення армії немає, тому ця функція частково була покладена на її громадян.

На даний момент згідно чинного податкового законодавства маємо таку ситуацію щодо військового збору:

1. Всі доходи, нараховані з 03 серпня 2014 року у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і вина-

город, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами; виграшу в державну та недержавну грошову лотерею, виграш гравця (учасника), отриманий від організатора азартної гри є об'єктом оподаткування військовим збором.

2. Платниками військового збору є:

- фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;

- фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;

- податковий агент [5].

3. Відповідно до п.п. 1.3 п. 16 прим. 1 підрозділу 10 Розділу XX Податкового кодексу України ставка військового збору становить 1,5 відсотка від об'єкта оподаткування [6].

4. За нарахуванням, утриманням та сплатою (перерахуванням) до бюджету військового збору з доходів у вигляді заробітної плати відповідальним є роботодавець, який виплачує такі доходи (податковий агент – роботодавець).

5. Нарахування, утримання та сплата військового збору відбувається в порядку, установленому ст.168 Податкового кодексу України, діє механізм, аналогічний тому, який застосовують для податку з доходів фізичних осіб (податкові агенти мають сплачувати військовий збір одночасно з перерахуванням грошових коштів на виплату).

6. Складання окремих форм звітності податковим агентом за вказаним збором законодавством поки що не передбачено. Водночас платники збору зобов'язані забезпечувати виконання податкових зобов'язань у формі та спосіб, визначені ст.176 Податкового кодексу. Тож невдовзі з'явиться механізм, який передбачатиме порядок відображення податковим агентом інформації щодо нарахування та сплати військового збору в діючій звітності (швидше за все, у ф.1ДФ) чи шляхом подання окремої форми звітності [8].

7. За не нарахування, неутримання та/або несплати (неперерахування) військового збору до податкових агентів застосовується фінансова відповідальність у вигляді штрафних (фінансових) санкцій та адміністративна відповідальність.

Уряд вже розглянув можливість продовження дії військового збору на 2015 рік. Остаточне «рішення» фінансового відомства відображене у проекті державного бюджету України на 2015 рік, який уряд подав на розгляд парламенту, згідно з яким військовий збір подовжено на невизначений термін.

На нашу думку, законодавцям слід доопрацювати дане питання. В процесі вивчення нормативно-правових актів можна виділити наступні недоліки військового збору:

1. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" набрав чинності з 03.08.2014 р. Згідно його положень податковий агент зобов'язаний при нарахуванні доходів утримати військовий збір, на нараховані до 03.08.2014 р. доходи, але виплачені після 03.08.2014 р., хоча формально вони не підлягають оподаткуванню військовим збором.

2. За працівниками, призваними на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, але не більше одного року, зберігаються місце роботи, посада і компенсується із бюджету середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, в яких вони працювали на час призову, незалежно від підпорядкування та форми власності. Тобто особа одночасно перебуває

в трудових відносинах з підприємствами, установами та організаціями, а також перебуває на обліку в військовій частині. Відповідно до п.п. 1.2 п. 16 розділу XX Податкового кодексу України об'єктом оподаткування військовим збором є доходи у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами [6].

Таким чином, із компенсованого державою середнього заробітку працівника, призваного на військову службу за призовом під час мобілізації також стягується військовий збір, що є абсолютно не логічним та неправильним.

3. Частиною першою статті 9-1 Кодексу законів про працю України передбачено, що підприємства в межах своїх повноважень і за рахунок власних коштів можуть встановлювати додаткові порівняно із законодавством трудові та соціально-побутові пільги для працівників. Одна із таких пільг є витрати підприємств у розмірі страхових внесків на користь працівників, пов'язаних з добровільним страхуванням.

Відповідно до підпункту 1.2 пункту 161 підрозділу 10 Розділу XX Податкового кодексу України, об'єктом оподаткування військовим збором є, зокрема доходи у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами. Тобто, у разі якщо роботодавець за свій рахунок здійснює внески за страховим полісом добровільного страхування життя (у т.ч. медичного страхування) працівника, що зумовлено умовами трудового договору чи передбаченого нормами колективного договору, сума такого внеску є складовою заробітної плати такого працівника, і такий дохід оподатковується військовим збором на загальних підставах. Це, на наш погляд є неправильним, оскільки такий вид страхування є об'єктивною необхідністю для працівника, його стану здоров'я, під час виконання трудової функції, а не способом підтримки армії.

Проаналізувавши положення чинного законодавства маємо такі пропозиції щодо покращення правового врегулювання військового збору:

1. Вважаємо за необхідне на законодавчому рівні перетворити військовий збір з впровадженого на невизначений термін, на постійний – тобто внести його до переліку загальнодержавних податків та зборів, що визначені в статті 9 Податкового Кодексу України.

2. Розробити альтернативні ставки податку від 0,5% до 1,5% (сама ця ставка є чинною на даний момент для всіх без винятку платників) в залежності від виду діяльності платника податків, варто було би запровадити прогресивну шкалу оподаткування для тих, хто заробляє більше і може платити цей податок.

3. Оскільки ми пропонуємо зробити цей збір постійним, а не тимчасовим, вважаємо за необхідне передбачити певні пільги по сплаті військового збору.

4. Здійснювати нарахування військового збору на суму доходу, обов'язково зменшену на суму податку на доходи фізичних осіб та сум єдиного соціального внеску.

5. Військовослужбовці рядового, молодшого, а також начальницького складу всіх видів військ, члени сімей військовослужбовців, та осіб пенсійного віку звільнити від сплати такого збору.

6. Внести чітку визначеність, які саме цивільно-правові договори підлягають під цей збір.

7. Повний контроль за цільовим розподілом коштів, отриманих як військовий збір.

Міністерство фінансів України продовжує на невизначений термін дію воєнного збору в розмірі 1,5%. Рішення про підготовку відповідної пропозиції було прийнято під час обговорення проекту держбюджету на 2015 рік.

На законодавчому рівні було вирішено підготувати пропозиції щодо зміни податкового законодавства, які забезпечать додаткові надходження до бюджету для забезпечення боєздатності країни і відновлення зруйнованої інфраструктури східних регіонів, зокрема, за рахунок продовження терміну дії воєнного збору. Військовий збір у розмірі 1,5% з доходів фізичних осіб встановлювався до 1 січня 2015 року. Згідно зі змінами збір діятиме до набрання чинності рішенням Верховної Ради про завершення реформи Збройних Сил [9].

На сьогодні Державною фіскальною службою України розроблено та направлено до Міністерства фінансів України проект форми податкового розрахунку, який передбачає відображення податковим агентом загальної суми доходу, з якого утримано військовий збір за звітний період, без відображення персоналізованих даних фізичних осіб – платників військового збору.

До набрання чинності нової форми Податкового розрахунку № 1 ДФ, така звітність приймається за формою, яка затверджена наказом Міністерства доходів і зборів України від 21 січня 2014 року № 49.

Однак, після прийняття нової форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку (форма № 1 ДФ), податкові агенти зобов'язані будуть за новою формою подати новий звітний (уточнюючий) податковий розрахунок за III квартал 2014 року. При цьому, будуть заповнюватися лише загальні суми нарахованих у звітному періоді доходів у вигляді процентів та доходів, із яких утримується військовий збір, і загальну суму утриманого з них податку. У зв'язку з тим, що вимога подання уточнюючого розрахунку виникла не з вини податкового агента, то штрафні

санкції згідно з п. 119.2 ст. 119 ПКУ, застосовуватися не будуть [7].

Окрім законодавчих неузгодженостей, які можна завжди реформувати, постає питання, чи всі зібрані з українців кошти дійдуть до бійців на передовій, ураховуючи те, що антикорупційна реформа в країні гальмує. Експерти сходяться на думці: гроші, які українці через податки сплачують на потреби військових, має контролювати громадськість, а міністр оборони повинен публічно звітувати про витрачені кошти.

На жаль, військовий збір одразу не вирішить ключові проблеми армії, але зараз війську знадобляться будь-яка грошова допомога. Звісно, є перестороги з приводу тимчасовості такого податку, адже не дарма кажуть: «немає нічого більш стабільного, ніж тимчасове». Тому цілком можливо, що його слід зробити постійним. Отож, як казав Вінстон Черчилль, війна надто серйозна справа, щоб довіряти її генералам. Тому маємо самі робити все для того, аби зберегти нашу країну, та як свідомі громадяни – дотримуватись положень ст. 67 головного закону України.

Висновок. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» що запровадив військовий збір, не дає чіткої відповіді на ряд запитань, містить певні неузгодженості та прогалини, які потребують правового вдосконалення. Після проведеного наукового дослідження, вважаємо за необхідне доопрацювання податкового законодавства в частині правового регулювання справляння військового збору. Беззаперечно такий життєво важливий запроваджений обов'язковий платіж є необхідним, та його подальше застосування має досягатися чіткими та однозначними методами та відображати принципи податкового законодавства – економічності оподаткування та єдиного підходу до встановлення податків і зборів. Зазирнувши в минуле стає зрозумілим, що запровадження такого збору є правомірним, якщо в країні триває війна. Історія свідчить, що в усіх випадках із багатих на війну збирали більше, ніж із менш можливих, а бідніше населення взагалі нічого не сплачувало. Саме тому ми в статті зазначили декілька шляхів покращення військового збору в нашій державі.

Список літератури:

1. Janet Klug «War tax stamps help finance the war effort» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.linns.com/howto/refreshers/wartaxstamps_20030707/refreshercourse.aspx
2. Ellen Terrell «History of the US Income Tax» Business Reference Services – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://guides.libraries.uc.edu/content.php?pid=535026&sid=4412419>
3. Easton Burns, C.A. A digest «The Income War Tax Act» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wartimecanada.ca/document/world-war-i/taxation/income-tax-1917>
4. Печоріна Н. Військовий збір: фінансове свідчення війни – <http://narodka.com.ua/9701-vijskovij-zbir-finansove-svidchennya-vijni>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів: Закон України від 31 липня 2014 року № 1621-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141621.html
6. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р. № 2755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
7. Військовий збір: роз'яснення податківців. Бухоблік військового збору – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://buhgalter24.at.ua/publ/nalogovuj_uchet/vijskovij_zbir_roz_jasnennja_podatkivciv/3-1-0-367
8. Військовий збір. Свіжі роз'яснення податкової служби. Лист ДФСУ від 08.09.2014 № 3095/6/99-99-17-03-03-15 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://byhgalter.com/vijskovij-zbir-svizhi-rozjasnennya-podatkov%D1%97-sluzhbi-list-dfsu-vid-08-09-2014-3095699-99-17-03-03-15/>
9. Актуальні питання – відповіді щодо військового збору – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivobl.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/169903.html>

Резник О.Н., Игнатенко Е.В.

Сумской государственной университет

ВОЕННЫЙ СБОР: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Аннотация

Военный налог в Украине ввели для дополнительного финансирования и поддержки украинской армии. Исследованы исторические предпосылки его внедрения. На основе опыта зарубежных стран есть предложения по усовершенствованию военного сбора в нашем государстве. Он будет действовать до завершения реформы Вооруженных Сил, то есть на неопределенный срок. Выявлены и предложены пути устранения недостатков в законодательном регулировании этого вопроса.

Ключевые слова: военный сбор, налогообложение, плательщик налога, база налогообложения, ставка налога.

Reznik O.N., Ihnatenko Y.V.

Sumy state University

MILITARY TAX: HISTORY AND MODERNITY

Summary

Military tax in Ukraine was introduced for additional funding and support of the Ukrainian army. The historical backgrounds of its implementation were investigated. The suggestions for improving military tax in our state are based on the experience of foreign countries. The tax will be valid till the completion of the Armed Forces' reform, i.e., for an indefinite period. The ways to dispose of deficiencies in the legislative regulation of this issue are identified and proposed.

Keywords: military duty, tax, taxpayer, tax base, tax rate.